

Gaziantep'te Meslek Edindirme Kurslarında Suriyeli Mülteci Kadınlar

Syrian Refugees Women in Vocational Training Courses in Gaziantep

 Müzeyyen Yılmaz^{1*}

¹Gaziantep University, Institute of Social Sciences, Gaziantep, Türkiye.

*Sorumlu Yazar/Corresponding author: muzeyyilmaz@gmail.com

Makale Bilgileri:

Geliş/Received: 03/11/2025, Revizyon/Revision: 10/12/2025, Kabul/Accepted: 13/12/2025, Yayımlanma/Online: 31.12.2025

Öz

Bu çalışma, Türkiye'deki meslek edindirme kurslarına katılan Suriyeli zorunlu göçmen kadınların kurs deneyimlerinin gündelik yaşamlarına ve güçlenmelerine etkisini toplumsal cinsiyet perspektifinden incelemektedir. Nitel araştırma yöntemi ve feminist bir yaklaşım doğrultusunda yürütülen araştırma kapsamında 2024 yılında Gaziantep'te yedi farklı meslek edindirme kursuna devam eden 20 Suriyeli kadınla ve 6 belediye kurs yöneticisiyle yarı yapılandırılmış soru rehberi eşliğinde derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın bulguları, kursların kadınların toplumsal yaşama katılımını artırdığını, psikososyal açıdan güçlenmelerine katkı sunduğunu ve toplumsal cinsiyet rollerinde sınırlı da olsa bir dönüşüm yaratma potansiyeli taşıdığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, kursların Suriyeli kadınların doğrudan istihdamına katkısı oldukça sınırlıdır. Bu durumun yapısal eşitsizlikler, bakım yükümlülükleri, hukuki statü sorunları ve kurumsal işleyişe ilişkin kısıtlayıcı politikalar gibi çok katmanlı etkenlerden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, meslek edindirme kurslarının sosyal ve psikolojik faydaları önemli olmakla birlikte, istihdamı artırıcı etkilerinin güçlenebilmesi için daha kapsayıcı ve yapısal dönüşümleri hedefleyen politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

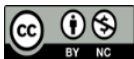
Anahtar Kelimeler: *göç, kadın istihdamı, meslek edindirme kursları, toplumsal cinsiyet*

Abstract

This study examines the impact of vocational training course experiences on the daily lives and empowerment of Syrian forced migrant women in Türkiye from a gender perspective. Conducted using qualitative research methods and a feminist approach, the study is based on in-depth interviews guided by semi-structured questionnaire with 20 Syrian women attending seven different vocational training courses and 6 managers from local municipalities in Gaziantep in 2024. The findings reveal that the courses enhance women's participation in social life, contribute to their psychosocial empowerment, and hold the potential to create a the transformation of gender roles. However, the courses' direct contribution to the formal employment remains limited. This limitation is understood to stem from multilayered factors such as structural inequalities, caregiving responsibilities, legal status challenges, and restrictive institutional policies. In conclusion, while the social and psychological benefits of vocational training courses are significant, strengthening their impact on employment requires more inclusive policies that targets structural transformation.

Keywords: *migration, women's employment, vocational training courses*

Cite as/Atıf için: Yılmaz, M. (2025). Gaziantep'te meslek edindirme kurslarında Suriyeli mülteci kadınlar. *Journal of Women and Society*, 1(1), 14-27.

This is an open access paper distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License. Bu makale, Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı (CC BY-NC 4.0) hükümleri ve koşulları kapsamında açık erişim olarak yayımlanmıştır.

I.GİRİŞ

Uyguladığı ‘açık kapı politikası’¹ çerçevesinde Türkiye, Suriye’den gelen milyonlarca kişiye sınırlarını açarak, dünyada en fazla zorunlu göçmen barındıran ülkeler arasına girmiştir. Göç İdaresi Başkanlığı (GİB) verilerine göre, Ekim 2024 itibarıyla Türkiye’de geçici koruma altında 3 milyonu aşkın Suriyeli bulunmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2024). Mayıs 2024 itibarıyla zorunlu göçmen nüfusun 57 bin 774’ü kamplarda (Mülteciler Derneği, 2024), büyük bir bölümü ise kent merkezlerinde yaşamaktadır. 2011 yılında başlayan iç savaş sonucu sınırdan giriş yapan Suriyelilere “geçici koruma statüsü” tanıyan Türkiye, uluslararası koruma sisteminde kendine özgü bir model uygulamaktadır (Özbey, 2022, s. 722). Geçici olarak tanımlanan bu modelde bireysel statü belirleme yapılmamakta, kamplarda barınma ve temel hizmetlerden yararlanma hakkı verilmektedir (Bayır & Aksu, 2020, s. 336). Uluslararası hukukta da yer alan bu tanım, devletlerin sınırlarına kitlesel olarak ulaşan bireylere, geri göndermeme ilkesi çerçevesinde belirli hakların tanındığı bir koruma yöntemidir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile 2016 yılında yürürlüğe giren “Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik”² Suriyeli zorunlu göçmenlerin kalış koşullarını ve sahip oldukları hakları düzenlemiştir. Bu hukuki statü başta eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlere erişim ile zorla geri gönderilmeme güvencesi sağlamaktadır (Danış & Dikmen, 2022). Ancak bu yasal çerçeve ile tanımlanan zorunlu eğitime, sağlık hizmetlerine, kamusal desteklere ve istihdama erişim gibi haklar savaşın travmasından ve zulümden kaçan sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır (Coşkun & Yılmaz, 2018). Bu kısıtlılıklar yerel düzeyde ve sivil toplumun desteği ile aşmaya çalışılmaktadır.

Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin yüzde 48’i kadın olup, araştırmalar göç sürecinin kadınları daha olumsuz etkilediğini göstermektedir (GİB, 2024; MAZLUMDER, 2014; AFAD, 2014; AFAD, 2017; Demir & Maiz, 2016). Kadınlar hem ataerkil yapılar hem de yasal ve yapısal engeller nedeniyle iş gücüne sınırlı düzeyde katılabilmektedir. Öte yandan göç süreci özellikle de zorunlu göç kadınlar tarafından, toplumsal cinsiyet temelli eşitsizliklerle iç içe deneyimlenmektedir. Göç öncesi, göç sırasında ve göç sonrasında karşılaşılan çok katmanlı zorluklar; cinsel istismar riski, erkeklere ekonomik bağımlılık, kayıt dışı ve güvencesiz çalışma ile sosyal dışlanma gibi sorunları içermektedir (Aygül & Kaba, 2019; Coşkun, 2016). Gaziantep’te yapılan araştırmalar da kadınların istihdama katılım oranının yüzde 6-7 civarında olduğunu göstermektedir (Gültekin vd., 2021, s. 66). Göç edilen ülkenin dilini bilmemek, kamusal alanlarda sınırlı varlık gösterebilmek ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine hapsedilmek kadınların bağımsız bir yaşam kurma potansiyellerini sınırlandırmaktadır. Göç sürecinde kontrol kaybı, kültürel farklılıklar ve uyum zorlukları bireylerde yalnızlık, çaresizlik ve yabancılaşma duygularını artırmakta, bu durum özellikle kadınları ve çocukları etkilemektedir (Hatipler & Daşkiran, 2021; Ilgar & Coşgun Ilgar, 2015; Tuzcu & Ilgaz, 2015). Bu nedenle, göç sonrası dönemde kadınların güçlendirilmesine yönelik sosyal destek mekanizmaları kritik bir önem taşımaktadır.

Türkiye’nin göç politikaları, göçmenleri homojen bir grup olarak değerlendirmekte ve toplumsal cinsiyet boyutunu büyük ölçüde göz ardı etmektedir. Kadın göçmenlerin özgül kırılganlıkları –örneğin ekonomik bağımlılık, toplumsal cinsiyet temelli şiddet ve bakım yükü– politikalarda yeterince dikkate alınmamaktadır (AFAD, 2014; MAZLUMDER, 2014; Karakaya, 2019; Öztoraman Adıgüzel & Tanyaş, 2020). Buna karşın yerel ve uluslararası STK’lar, göçmen kadınlara yönelik destekleyici projeler yürütmektedir. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları, Suriyeli mülteci kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik olarak güçlenmelerini desteklemek amacıyla çeşitli programlar başlatmıştır. Bu programlar içerisinde özellikle meslek edindirme kursları yaygın olarak uygulanmaktadır. Meslek edindirme kursları, eğitim ve istihdam fırsatlarına erişimi kısıtlı olan zorunlu göç eden kadınlar için sadece mesleki beceri kazandırmanın ötesinde kamusal alana çıkma, sosyal ağlar kurma ve toplumsal uyuma katkı sağlama açısından da işlevseldir (Cılızoğlu, 2023; Özgür Keysan & Şentürk, 2021).

Bu çalışma Gaziantep’te yaşayan Suriyeli kadınların meslek edindirme kurslarındaki deneyimlerini ve gündelik yaşam pratiklerini incelemektedir. Gaziantep, Türkiye’de Suriyeli mülteci nüfusunun en yoğun olduğu ikinci kenttir. Şehirde Suriyelilere yönelik eğitim, sağlık ve sosyal hizmet çalışmaları yürütülmekte; belediyeler bünyesinde tüm halka yönelik açılan meslek edindirme kursları Suriyeli kadınların da katılımına açıktır. Yüksek lisans tezine dayanan bu araştırmada, geçici koruma altındaki Suriyeli kadınların kurslara katılımının ekonomik ve sosyal yaşamlarına yansımaları incelenmiştir. Bu çalışma, 2024 yılında Gaziantep’in Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde Suriyeli kadın kursiyerler ve kurs yöneticileri ile yapılan toplam 26 derinlemesine görüşmeye dayanmaktadır. Türkiyeli ve Suriyeli kadınların katıldıkları bu kursların toplumsal uyumun güçlenmesi ve ortak deneyimlerin paylaşımı yoluyla nasıl bir dönüşüm potansiyeli barındırdığı da analiz edilmektedir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, geçici koruma altındaki

¹ Açık kapı politikası; savaş, ölüm ve zulümden kaçan kişilere komşu ülkeler tarafından geçici sığınma olanağı sunulmasını ifade etmektedir.

² <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/3.5.20168375.pdf> Erişim tarihi: 19.04.2025.

Suriyeli kadınların meslek edindirme kurslarından edindikleri deneyimlerin yaşamlarına ve istihdam süreçlerine nasıl yansıdığına dair derinlemesine bir anlayış geliştirmektir. Aynı zamanda, bu bulgular aracılığıyla göçmen kadınlara yönelik politika geliştirilmesine ışık tutmak hedeflenmiştir.

Literatür Değerlendirmesi

Zorunlu Göç ve Toplumsal Cinsiyet

Kadınlar sadece göç yazınında değil zorunlu göç yazınında da uzun süre görünmez kalmıştır. Nitekim ya zorunlu göçmenlerin çoğunluğunun erkek olduğu varsayılmış ya da toplumsal cinsiyet nötr bir kavram olarak ele alınmıştır. Göç yazınında olduğu gibi zorunlu göç yazınında da kadınlara erkekleri izleyen bir rol biçilmiştir. Ancak göç yazınındaki feminist tartışmalar ve toplumsal cinsiyet sorgulamaları, göç ve mültecilik çalışmalarında toplumsal cinsiyetin ayrı bir araştırma alanı olarak ortaya çıkmasına yol açmıştır (Shrover ve Moloney, 2013; Lutz, 2010; Morokvasic, 1983 akt. Coşkun & Eski, 2019, s. 21). Toplumsal cinsiyet kimi zaman yoksulluğun kadınlaşması, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı sorumluluklar gibi nedenlerle kadınların göç etmesini engellerken kimi zaman da bu rollerin ve hayatta kalmanın başka bir yolu kalmadığında onları göçe zorlayabilmektedir (Freedman, 2016, s. 20).

Toplumsal cinsiyet kavramı, göç çalışmalarında analitik bir çerçeve sunarak kadınların deneyimlerini görünür kılmayı mümkün kılan temel bir kategoridir. Bu kavramsal ayırım olmaksızın göçmen kadınların karşılaştıkları yapısal eşitsizlikleri, gündelik pratiklerini ve göç sürecindeki konumlanışlarını açıklamak güçleşmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramının literatürde sistematik biçimde kullanılmaya başlanması ise, İngiliz sosyolog Ann Oakley'nin 1972 yılında yayımladığı "Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum" adlı eserine dayanmaktadır. Bu çalışma, biyolojik cinsiyet ile toplumsal olarak inşa edilen cinsiyet rollerini birbirinden ayırıştırarak kavramın kuramsal temelini oluşturmuştur (Oakley, 1972, s. 16). Buna göre, kadınlar ve erkekler, toplumun kendilerine atfettiği rolleri benimseyerek kadınlık ve erkeklik kimliklerini sürekli olarak yeniden üretmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlara ve erkeklere farklı ayrıcalıklar, sorumluluklar ve davranış kalıpları yüklemekte; bu süreçte kültürel pratikler, bireylerin cinsiyet kimliklerinin oluşumunda belirleyici bir rol oynamaktadır (Ecevit, 2021, s. 9). Özellikle ataerkil ve muhafazakâr toplum yapılarında bu roller daha katı biçimde tanımlanmakta ve cinsiyetler arasındaki sınırlar keskin bir şekilde çizilmektedir. Nitekim geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri kadınları evin içerisinde, yeniden üretim ve üretim rolleri ile konumlandırırken erkekleri evi geçindirme, kamusal alanlardaki ihtiyaçları karşılamakla sorumlu kılmaktadır.

Suriye toplumu, güçlü kültürel ve dini değerlerin etkisiyle belirgin bir ataerkil yapıya sahip olup, toplumsal cinsiyet rollerinin keskin sınırlarla belirlendiği bir sosyal düzen içerisinde şekillenmektedir. Türkiye'ye göç eden Suriyeli zorunlu göçmenlerle yapılan araştırmalar da göç sürecine rağmen Suriye toplumundaki ataerkil toplumsal cinsiyet ilişkilerinde köklü bir dönüşümün yaşanmadığını, bu rollerin büyük ölçüde korunduğunu ortaya koymaktadır (Körükmez vd., 2022; Uçar, 2020; Doğangün & Özgür Keysan, 2022). Özellikle Suriyeli kadınların işgücü piyasasına düşük katılımın oranları da bu durumu göstermektedir. Her ne kadar çoğu Suriyeli zorunlu göçmen kayıt dışı çalışmak zorunda kalsa da resmi istatistikler kadınların katılımına dair fikir vermektedir.

Zorunlu göçle gelen kadınlar için toplumsal cinsiyete duyarlı sosyal destek mekanizmaları önemlidir. Kadınların güçlenmesi ve bağımsız yaşayabilir şekilde toplumsal uyumunun desteklenmesi için koruma sistemine, eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal alanlara erişimleri önemlidir. Özellikle istihdam olanaklarının artırılması zorunlu göçmen kadınların güçlendirilmesi için önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu anlamda çalışma Gaziantep'teki mesleki eğitim kurslarına katılan kadınların deneyimleri üzerinden bu kursların Suriyeli kadınların ihtiyaçlarını ne derece karşıladığını incelemektedir.

Yasal Çerçeve ve Suriyeli Kadınların İstihdama Erişimi

Suriyeli yetişkinlerin profiline bakıldığında, genel olarak eğitim düzeyinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. 2016-2018 yılları arasında Türkiye'de geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin yaklaşık %33'ünün okuryazar olmadığı, %13'ünün ise okula gitmeden kendi kendine okuma-yazma öğrendiği tahmin edilmektedir (Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu Denetçiliği Kurumu, 2018, s. 133). 6 yaş üstü Suriyeliler arasında erkeklerin yaklaşık üçte birinin (%35), kadınların ise daha yüksek bir oranda (%40) hiç okula gitmediği tespit edilmiştir (HÜNEE, 2019, s. 10-11). Eğitim düzeyi arttıkça mezuniyet oranları belirgin şekilde düşmektedir: ilkokul mezunu oranı %54, ortaokul mezunu %20,2, lise mezunu %17,4 ve yükseköğretim mezunu oranı yalnızca %8,3'tür (Gültekin vd., 2021, s. 25-26). Gaziantep özelinde yapılan 2.280 hanelik bir araştırma ise kentte yaşayan Suriyelilerin %16'sının hiç okula gitmediğini ortaya koymaktadır (Gültekin vd., 2021). Bu veriler, her eğitim kademesinde kadınların oranının erkeklere göre daha düşük olduğunu ve kadınların eğitim, istihdam ve toplumsal yaşam alanlarında erkeklere kıyasla daha dezavantajlı bir konumda bulduklarını açıkça göstermektedir.

Eğitim gibi istihdamda da Suriyeli kadınlar erkeklerle göre dezavantajlıdır. Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin çalışma esasları Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (GKÇİY, 2016) ile düzenlenmektedir. Bu düzenlemeye göre Suriyeliler, geçici koruma kapsamında kayıtlı oldukları illerde çalışma izni alabilmektedir. Diğer göçmen ya da uluslararası işçilerin tabi oldukları hükümlere bağı olup işverenin başvurusu ile belirli koşullarda çalışma iznine erişebilirler. Bu koşullardan bazıları 99 ile başlayan kimlik kartına sahip olmak, en az 6 aydır Türkiye’de ikamet ediyor olmak, başvuru alan işyerinde çalışan vatandaşların yüzde 10’undan daha fazla sayıda Suriyeli çalıştırılmamasıdır (GKÇİY, 2016). İstisna olarak, hayvancılık ve mevsimlik tarımda çalışanlar için çalışma izni şartı bulunmamaktadır.

Bürokratik süreçler ve işverenlerin isteksizliği nedeniyle genel olarak göçmen nüfusun, özel olarak ise Suriyeli nüfusun büyük bölümü güvencesiz, kayıt dışı ve düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadır (Toksöz, 2022). Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre 2023 yılında 239.835 kişi çalışma izni alırken bu sayının yüzde 72,4’ü erkek, yüzde 27,6’sı ise kadındır. Çalışma izni alan göçmenler içindeki Suriye vatandaşı erkek sayısı 102 bin 122 iken kadınlar sadece 6 bin 398 kişidir. Yine Bakanlığın verilerine göre 2024 yılında Türkiye’de çalışma izni alan 117 bin 334 Suriye vatandaşıdan sadece 7 bin 987’si kadındır (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2024). Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü) 2018 yılı Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre, araştırmaya katılan Suriyeli kadınların %82’si çalışmazken yalnızca %9’u bir işte çalışmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2018). Aynı araştırma, kadınların çalışma oranlarının en yüksek olduğu yaş aralığının 35-44 olduğunu göstermektedir. Ayrıca, medeni durum kadınların iş yaşamına katılımında önemli bir belirleyici olarak öne çıkmaktadır; hiç evlenmemiş, boşanmış veya eşi vefat etmiş kadınların çalışma oranı evli kadınlara göre belirgin biçimde daha yüksektir. Buna göre hiç evlenmemiş kadınların %17’si, boşanmış veya dul kadınların %16’sı, evli kadınların ise yalnızca %6’sı çalışmaktadır. Eğitim düzeyi açısından bakıldığında, eğitim seviyesi yükseldikçe kadınların istihdam oranlarının çok sınırlı biçimde değiştii görülmektedir. Hiç okula gitmemiş veya ilkokulu tamamlamamış kadınların %12’si, ilkokul mezunlarının %8’i, ortaokul mezunlarının ise %7’si bir işte çalışmaktadır (HÜNEE, 2019, s. 26). Bu veriler, Suriyeli kadınların hem düşük eğitim düzeyleri hem de toplumsal cinsiyet temelli kısıtlar nedeniyle işgücü piyasasına oldukça sınırlı biçimde katıldıklarını göstermektedir. Bu veriler, halen üç milyonu aşan Suriyeli nüfus içinde güvenceli çalışan sayısının oldukça düşük olduğunu ve kadınların sayısının daha da düşük olduğunu göstermektedir. Gaziantep’te yapılan araştırmada, araştırmaya katılan Suriyeli nüfusun sadece beşte biri (yüzde 23,5) halihazırda bir işte çalıştıklarını belirtmişlerdir (Gültekin vd., 2021, s. 66). Bunların yaklaşık yarısını erkekler oluştururken çalışan kadınların oranının %7 olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada, kadınların çalışmama sebebi büyük oranda geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, başka bir deyişle ev içi sorumluluklarıdır (Gültekin vd., 2021, s. 68). Yapılan çalışmalar hem kayıtlı istihdamda yer alan hem de kayıt dışı çalışan Suriyeliler arasında kadınların çalışma oranının düşük olduğuna işaret etmektedir.

Kadınların ev işleri ve bakım sorumluluğu gibi toplumsal cinsiyet rolleri istihdama katılımlarının önündeki en büyük engel olarak görülmektedir. Göçmen kadınların çalışma yaşamına katılımının düşük olmasında iki temel etken öne çıkmaktadır. İlk olarak, ataerkil toplumsal normlar kadınların ev dışı üretim faaliyetlerine katılımını sınırlamakta ve çalışmayı uygun bir davranış biçimi olarak görmemektedir. İkinci olarak ise, göç sonrasında ekonomik zorunluluklarla çalışmak “zorunda” kalan kadınlar, göçün etkisi ile daha da ağırlaşan olumsuz çalışma koşulları nedeniyle iş yaşamına devam etme konusunda isteksizlik göstermektedir (Ünlütürk Ulutaş & Akbaş, 2020; Körükmez vd., 2020; Uçar, 2020; Doğangün & Özgür Keysan, 2022; Şahankaya Adar, 2018). Kadınların sosyal ve ekonomik olarak desteklenmesi, onların güçlenmesine, uyum süreçlerinin kolaylaşmasına ve yeni sosyal ağlar kurabilmelerine katkı sağlayarak yaşamlarında kalıcı etkiler yaratabilmektedir. Bu tür destekler, kadınların yoksullukla mücadele etmesine, sosyo-ekonomik açıdan olumlu dönüşümler yaşamasına ve kadın haklarının yerleşmesine de hizmet etmektedir (Dedeoğlu & Şahankaya Adar, 2023, s.12). Göçle artan kırılganlıkların, kadınların emek piyasasına katılımıyla azaldığı; çalışma yaşamının toplumsal hayata uyumu ve öz güveni artırdığı belirtilmektedir (Utar, 2024, s. 378). Bu nedenle kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK’lar özellikle kadınlar ve diğer dezavantajlı gruplara yönelik istihdam odaklı güçlendirici çalışmalar yürütmektedir. Mevcut çalışmalar toplumsal cinsiyete duyarlı, zorunlu göç eden kadınları güçlendirecek sosyal destek mekanizmalarına ve düzenlemelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Türkiye’de özellikle Suriyeli mülteci kadınların yoğun olarak ikamet ettiği Gaziantep’te belediyelerin açtığı meslek edindirme kursları bu anlamda önemlidir. Bu çalışma ise Gaziantep’in iki ilçesinde Suriyeli kadınların gittiği kurslar üzerinden kadınların deneyimlerini ve bu kursların kadınların yaşamına olan etkisini anlamaya odaklanmaktadır.

II. YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, geçici koruma altındaki Suriyeli kadınların meslek edindirme kurslarına katılımıyla yaşadıkları deneyimleri anlamaktır. Çalışma ayrıca literatüre katkı sunmayı ve göçmen kadınlara yönelik politika geliştirme süreçlerine destek olmayı hedeflemektedir. Kadınların gündelik ve öznel pratiklerini kendi perspektiflerinden ortaya koymak amacıyla nitel araştırmanın derinlemesine görüşme deseni ile feminist perspektif benimsenmiştir. Bu çerçevede, meslek kurslarına giden kadınlara; kursa gidiş

sebepleri, kurslara katılımın gündelik yaşamlarına etkileri, gittikleri kursu neye göre seçtikleri ve kursta eğitim aldıktan sonra ne yapmak istediklerine dair sorular sorulmuştur. Araştırmanın bulguları katılımcıların kendi anlatıları üzerinden incelenmiştir.

Suriyeli kadınların Gaziantep'teki meslek edindirme kurslarına katılım deneyimlerini ve bu kursların istihdama etkisini inceleyen bu çalışmada nitel araştırmanın derinlemesine görüşme deseni ve feminist perspektif benimsenmiştir. Nitel yöntem, olguların doğal ortamlarında katılımcıların anlam dünyalarını temel alarak derinlemesine incelemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu yöntem, kadınların gündelik yaşam deneyimlerini, duygularını ve algılarını kendi ifadeleriyle ortaya koymaya olanak tanımıştır. Veri toplama sürecinde yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, gözlem ve literatür taraması kullanılmıştır. Verilerin oluşturulması ve analizinde feminist araştırma yaklaşımından yararlanılmıştır. Feminist yöntem, kadınların deneyimlerini kendi bakış açılarıyla anlamayı ve araştırmacı-katılımcı arasındaki olası tahakküm ilişkisini azaltmayı hedefler; bu nedenle araştırmacı kurs merkezlerine birden çok kez giderek "dışarıdan olma" halini en aza indirmeye çalışmıştır (Barutçu, 2020, s. 159). Elde edilen saha verileri betimsel ve sistematik analiz teknikleriyle değerlendirilmiştir. Betimsel analizde veriler belirlenen temalar çerçevesinde kodlanarak doğrudan alıntılarla sunulur (Kümbetoğlu, 2008, s. 146); sistematik analiz ise temalar arasındaki ilişkileri, benzerlik ve karşıtlıkları ortaya koymaya ve yorumlamaya imkân tanır (Kümbetoğlu, 2008, s. 154). Bu kapsamda çalışmada kodlar ve temalar oluşturulmuş, temalar literatürle ilişkilendirilerek bulgular bölümünde yorumlanmıştır.

Saha çalışması kapsamında, Gaziantep'in Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde belediyelere bağlı yedi sosyal tesiste açılan dikiş-nakış, kuaförlük, bilgisayar ve el sanatları kurslarına katılan 20 Suriyeli kadın ile görüşülmüştür. Ayrıca altı kurs merkezi yöneticisiyle³ kursların işleyişine, kursiyer profiline ve istihdam bağlantılarına dair görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler 2024 yılı Nisan ve Mayıs aylarında gerçekleştirilmiş, Türkçe, Kürtçe ve tercüman desteğiyle Arapça dillerinde yapılmıştır. Kadınların kimlikleri gizli tutulmuş ve etik izin Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınmıştır.

Veriler betimsel ve sistematik analiz yöntemleriyle değerlendirilmiştir. Betimsel analizde veriler temalar altında düzenlenmiş ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir; sistematik analizde ise temalar arasındaki ilişkiler, benzerlikler ve karşıtlıklar yorumlanmıştır. Araştırmanın temel sınırlılığı, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin izin vermemesi nedeniyle sadece Şahinbey ve Şehitkamil ilçelerinde yürütülmüş olmasıdır. Bu durum araştırma alanını daraltmış ve örneklemin belediyelerce belirlenen kurs merkezleriyle sınırlı kalmasına yol açmıştır.

III. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Gaziantep, sanayi yapısı, kültürel benzerlikler ve sınır konumu nedeniyle Suriyeliler tarafından en çok tercih edilen şehirlerden biridir. Kent, yarım milyona yaklaşan Suriyeli nüfusuyla İstanbul'un ardından en fazla Suriyeli zorunlu göçmene ev sahipliği yapan ikinci il konumundadır. Başta Gaziantep Büyükşehir Belediyesi olmak üzere yerel yönetimler, bu grubun ihtiyaçlarına yönelik çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Büyükşehir Belediyesi tarafından 2014 yılından itibaren Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı mahallelerde muhtarlar aracılığıyla ihtiyaç tespiti yapılmış ve yerel düzeyde daha etkin bir göç yönetimi sağlamak amacıyla, 2016 yılında Kadın, Aile, Eğitim ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı bünyesinde Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü kurulmuştur (Yalçın & Birbilen, 2020, s. 30). Aynı yıl, Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) desteğiyle Ensar Toplum Merkezi açılmış; merkez Suriyelilere yönelik hukuk, sağlık, istihdam, eğitim, sosyal hizmetler ile kültürel ve sportif alanlarda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunmaya başlamıştır. 2016 yılından itibaren Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) bünyesinde çocuklara ve kadınlara yönelik çeşitli kurslar ve etkinlikler düzenlenmektedir. Merkezde Türkçe, İngilizce ve Arapça kurslarının yanı sıra eğitim, spor, sosyal ve kültürel faaliyetler yürütülmekte, Suriyeli gönüllü öğretmenler de destek sağlamaktadır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'nin hem Türk vatandaşlarına hem de göçmenlere hizmet veren iki önemli birimi daha bulunmaktadır. Kadın Sığınma Evi'nde Türkiyeli ve Suriyeli şiddet mağduru kadınlar ile çocuklarına destek verilmekte; Sosyal Araştırmalar Merkezi (SARMER) ise şehirdeki sosyal risk haritasını çıkararak gerekli sosyal desteklerin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır (Kaya vd., 2020 s. 31; Alvanoğlu & Ateş, 2020, s. 391).

Belediyenin 2025-2029 Stratejik Planı kapsamında kadın girişimciliği, kadın kooperatifleri, finansal ve dijital okuryazarlık gibi kadın istihdamını destekleyici programlar geliştirilmesi hedeflenmektedir (Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 2025, s. 21). Bu hedeflerin bir parçası olarak, Gaziantep Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (GASMEK)⁴ bünyesinde 35 kurs merkezinde 46 eğitim dalı ve 1253 branşta eğitim verilmektedir. Yaklaşık 258 bin kursiyerin katıldığı bu merkezlerde hem eğitim-öğretimi destekleyici çalışmalar hem de göçmenlere yönelik Türkçe öğretimi, hobi ve meslek edindirme kursları yürütülmektedir. Açılan kurslara 16 yaş ve üzeri herkes başvuru yapabilmektedir.

Suriyeli kadınların meslek edindirme kurslarındaki deneyimlerine odaklanan bu çalışmada Gaziantep'in Şahinbey ve Şehitkamil belediyelerine bağlı mesleki eğitim kurslarına katılan Suriyeli kadın kursiyerlerle ve sosyal tesislerde görev yapan yöneticilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Katılımcı

³7 kurs merkezinde görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her kurs merkezinin yöneticisiyle görüşme talep edilmiş ve 6 merkezin yöneticisi görüşmeyi kabul edip görüşme gerçekleştirilmiştir.

⁴4 <https://gasmek.gaziantep.bel.tr/>. Erişim tarihi: 09. 10. 2024.

kadınlar 18–43 yaş aralığında olup yaş ortalaması 28’dir. Görüşülen Suriyeli kadınların Türkiye’ye geliş tarihleri 2011–2019 yılları arasındadır. Katılımcıların yaşları ile göç yılları birlikte değerlendirildiğinde, önemli bir kısmının çocuk yaşta Türkiye’ye geldiği anlaşılmaktadır. Toplam 20 kadından 13’ü evli, 7’si bekârdır. Evli olanların tamamı en az bir çocuğa sahiptir ve tüm katılımcılar aileleriyle birlikte yaşamaktadır.

Katılımcıların eğitim düzeyi çeşitlilik göstermektedir. İlköğretim mezunlarından üniversite mezunlarına kadar farklı eğitim kademelerinde yer alan kadınlar bulunmaktadır. Kadınların büyük çoğunluğu daha önce hiçbir iş deneyimine sahip değildir. Üniversite mezunu bir katılımcı, Suriye’de İngilizce öğretmenliği yaptığını ancak Türkçe bilmemesi nedeniyle Türkiye’de iş bulamadığını ifade etmiştir. İlk ve orta öğretim mezunu diğer katılımcıların hiçbiri ne Suriye’de ne de Türkiye’de herhangi bir işte çalışmamıştır ve görüşme yapıldığı dönemde de işsizdirler.

Tüm katılımcılar, Türkçe okuma-yazma kursuna katıldıklarını veya halen devam ettiklerini belirtmiştir. Belediyelerin zaman zaman göçmenlere özel olarak açtıkları Türkçe dil kursları dışında doğrudan göçmenlere yönelik kurslar ve hizmetler sınırlıdır. Bunun sebeplerinden birisi 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda vatandaşlık esasına dair bir ayırım yer almadığından, belediyeler hizmetlerini “ilçe sınırları içinde yaşayan herkese” ve dolayısıyla göçmenlere de sunmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların demografik özellikleri⁵

İsim	Yaş	Medeni Durum	Eğitim	Çocuk Sayısı	Hane Büyüklüğü	Göç Yılı	Katıldığı Kurs
Zeynep	29	Evli	Ortaokul	2	3	2014	Kuaförlük
Emine	22	Bekar	İlkokul	-	8	2015	Kuaförlük
Gazel	18	Bekar	Ortaokul	-	7	2015	Bilgisayar
Silva	23	Evli	İlkokul	1	3	2013	Kuaförlük
Şehed	26	Evli	İlkokul	2	4	2015	Kuaförlük
Evin	42	Evli	Lise	4	6	2012	Dekoratif el sanatları-Türkçe
İsra	21	Bekar	Üniversite	-	5	2017	Bilgisayar
Rukiye	24	Evli	Ortaokul	2	4	2016	Kuaförlük
Rimes	25	Evli	İlkokul	2	11	2014	Kuaförlük
Rabia	31	Evli	İlkokul	5	7	2013	Kuaförlük-Türkçe
Kevser	30	Evli	Ortaokul	3	5	2017	Kuaförlük-Türkçe
Ayşe	19	Bekar	Ortaokul	-	6	2015	Kuaförlük
Rahime	41	Bekar	İlkokul	-	1	2011	Dikiş--nakış
Saliha	33	Evli	Üniversite	1	3	2019	Dikiş-Çanta yapımı-Türkçe
Hatice	30	Evli	İlkokul	3	4	2014	Kuaförlük
Fatma	34	Evli	İlkokul	4	6	2012	Kuaförlük

⁵ Katılımcı kadınların mahremiyeti ve güvenlikleri için takma isimler verilmiştir.

İsim	Yaş	Durum	Okul	4	6	Yıl	Özellik
Sara	32	Evli	İlkokul	4	6	2012	Dikiş
Rezen	20	Bekar	Hiç okula gitmedi	-	6	2013	Kuaförlük
Feryal	43	Evli	Hiç okula gitmedi	5	6	2013	Kuaförlük
Atiye	19	Bekar	Hiç okula gitmedi	-	6	2013	Kuaförlük

Tablo 2. Görüşülen belediye çalışanları

İSİM/KOD	EĞİTİM DURUMU	CİNSİYET	Belediye
Y1	Üniversite	Kadın	Şehitkamil
Y2	Üniversite	Kadın	Şahinbey
Y3	Üniversite	Kadın	Şahinbey
Y4	Üniversite	Kadın	Şahinbey
Y5	Üniversite	Erkek	Şahinbey
Y6	Üniversite	Erkek	Şahinbey

Belediyelerin kurslarına katılımın ön koşulu kimlik belgesidir. Bu bağlamda, Suriyeli göçmenler 99 ile başlayan geçici kimlik kartları ile meslek edindirme, okuma-yazma ve hobi kurslarından yararlanabilmektedir. Buradaki tek kısıtlama Gaziantep'te kayıtlı olmalarıdır. Belediyelerin sosyal tesis yöneticileriyle yapılan görüşmelerde kurslara kabul için üç temel koşul dile getirilmiştir: İlçe sınırları içinde ikamet etmek, kimlik belgesine sahip olmak ve kurs düzenini bozmayacak davranışlar sergilemek. "Kimliği olan herkese kapımız açık. Uyruk fark etmiyor, sadece kimlik belgesi yeterli" diyen Şahinbey Belediyesi kurs yöneticisi (Y2) de bu durumu desteklemektedir. Bu yaklaşım, Suriyelilerin kent yaşamına uyum sürecini kolaylaştırmakta ve hizmetlere erişimlerini artırmaktadır. Bununla birlikte, göçmenlerin öncelikli ihtiyacının gelir getirici meslek edinmek olduğu dikkate alındığında, mevcut kurs politikalarının yerel halktan farklılaşan ihtiyaçlara yeterince cevap veremediği de görülmektedir. Özellikle de katılımcıların çoğunlukla zorunlu göçle gelen kadınlar olduğu düşünüldüğünde, zorunlu göçmen nüfusun ihtiyaçlarının göz önüne alınmadığı anlaşılabilir. Genel olarak kadınların çocuk bakımı ve ev işlerinden sorumlu olarak görülmeleri, bunlara ek olarak göçmen kadınların dil engeli ve kültürel farklılıkları dikkate alınmadığında kursların meslek edinme anlamında anlamlı bir katkısının olmadığı anlaşılmaktadır.

Görüşülen yöneticilere en fazla tercih ettikleri kurslar sorulduğunda, Suriyeli kursiyerlerin en çok dil ve meslek edindirme alanlarına yöneldiği ifade edilmiştir. En çok tercih edilen kurslar Türkçe, kuaförlük, bilgisayar ve dikiş kurslarıdır. "Suriyeliler daha çok spor, kuaförlük, yabancılara Türkçe öğretimi ve bilgisayar kurslarını tercih ediyorlar." (Y6). Bu kurslar aynı zamanda evden ya da bireysel olarak da yapılacak işlerdir. Bazı yöneticiler, Suriyelilerin yoğun yaşadığı bölgelerde taleplere göre yeni kursların açıldığını belirtmiştir: "Semtte Suriyeli yoğunluğu fazla olunca, talep doğrultusunda kuaförlük kursu açtık." (Y2). Bu veriler Suriyeli kadınların kurs tercihlerini ekonomik gereklilikler ve yaşam koşulları tarafından belirlediğine işaret etmektedir. Katılımcıların dil öğrenimi yoluyla toplumsal uyumu artırma ve kısa vadede gelir sağlayabilecek beceriler edinme yönünde bir motivasyon taşıdıkları görülmektedir.

Kadınların Geleneksel Rollerini Aksatmamak Kaydıyla Kurs Katılımı

Araştırma kapsamında görüşme yapılan kurs merkezlerinin fiziki koşulları birbirinden farklılık göstermekte ve bu durum katılımcı profilini doğrudan etkilemektedir. Ziyaret edilen yedi kurs merkezinden ikisinde çocuk bakım olanaklarının yetersiz olduğu, bu merkezlerde kreş veya çocuk oyun odası bulunmadığı belirlenmiştir. Bu nedenle söz konusu merkezlerdeki kursiyerlerin çoğunluğu evli olmayan ya da çocukları okul çağında olan kadınlardan oluşmaktadır. Buna karşın, oyun odası, kreş veya okul çağındaki çocuklar için etüt gibi imkânlarla sahip merkezlerde katılımcı profili daha çeşitlidir. Nitekim ilköğretim mezunu ve iki çocuk annesi olan Şehed (26), kursun çocuk bakım olanakları sayesinde düzenli olarak katılım sağlayabildiğini ifade etmiştir.

Bazı kadınlar ise kurslara katılabilmek için yalnızca eşlerinin değil, aynı zamanda geniş aile üyelerinin —anne-baba ya da kayınvalide-kayınbaba gibi— onayını almaları gerektiğini belirtmiştir. Bu durum, kadınların kurslara erişiminde yalnızca bireysel motivasyonlarının değil, aile içi toplumsal cinsiyet rollerinin ve ataerkil değerlerin de belirleyici olduğunu göstermektedir.

Örneğin Fatma (34) “Annem babam razı olmadı çünkü bizde kadın çalışmaz” derken kursa gidebilmek için izin alabildiğini söylemektedir. Hatice (30) ise kursa katılım için evde yaptığı pazarlığı şöyle aktarmaktadır:

Eşimle biraz etkiledi, eşim izin vermiyordu hem evin işleri hem üç çocuğa bakıyorsun senin için zor olur diyordu, yoruluyorsun dedi ama yaparım dedim. Aramız başta biraz bozuldu ama sonra alıştı. Eşimin ailesi burada değil olsaydılar onlar sorun yapardı çünkü bizde kadının çıkması hoş karşılanmaz ama Irak’ta yaşıyorlar ve haberleri yok buraya geldiğimden (Hatice, 30, evli, ilkokul, 3 çocuk).

Her ne kadar mevcut çalışmalar, göç sürecinin kadınların geniş aile ve akraba denetiminden kısmen çıktıklarına ve ataerkil kontrolün azaldığına işaret etse de (Buz, 2006; Cankurtaran & Albayrak, 2019) Fatma gibi bazı görüşülen kadınlar kursa gitmek için geniş aile üyelerini de ikna etmek zorunda kalmaktadırlar. Bazen de ailedeki kadın üyeler, bu ataerkil kontrolü yıkmak için diğer aile üyesi kadınlarla dayanışmaktadır. Örneğin ilkokul mezunu olan ve henüz 22 yaşında olan Emine, annesinin desteği ile kuaförlük kursuna gidebildiğini söylemiştir. Emine (22), çalışmasına ve kursa gitmesine karşı çıkan erkek kardeşinden habersiz kursa yazıldığını şöyle aktarmıştır.

Mesela ben ilk bura başladığımda bizimkilerinin, kardeşimin bile haberi yoktu, ben buraya gittim geldim bir iki hafta sonrası erkek kardeşim duymuş, diyor ki anneme, neden gönderiyorsun, zaten biz bakıyoruz işte, yetmiyor mu bilmem ne, annem de diyor ki çıksın biraz, yani biraz havalansın, biraz arkadaşlarını görür, biraz gezer, biraz tozar yani. O da diyor ki e gitsin ama yani hem gitsin diyor hem de gitmesin daha iyi diye. (Emine, 22, bekar, ilkokul).

Emine’nin örneği kadınların karar alma süreçlerine dahil olabilmeye ve toplumsal cinsiyet temelli güç ilişkilerinin dönüşme potansiyeli olduğuna işaret etmektedir. Nitekim görüşülen kadınlar çalışmak istediklerini ancak “bizde kadınların çalışma âdeti yok” (Evin, 42) gibi kültürel referansla çalışmalarının önündeki toplumsal cinsiyete dayalı engellere, yani evdeki geleneksel cinsiyet rollerine ve sorumluluklarına işaret etmektedirler.

Kurs saatleri sabah 08.00-12.00 arası ile öğleden sonra 13.00-17.00 saatleri arasında değişmektedir. Sabahçı veya öğlenci olmayı seçen kursiyerlerin saatlere uymaları ve düzenli gelmeleri beklenmektedir. Hanede kadınların kursa katılmalarının şartı ise ev işlerinin ihmal edilmeden yapılmasıdır. Bu yüzden kadınların evin işlerini aksatmayacak şekilde kurs saatlerine göre işlerini organize ettikleri, bazen çocuklarından bazen de diğer hane üyelerinden destek aldıkları anlaşılmaktadır. Ev içi işler, çocukların bakımı gibi işleri günün farklı zamanlarına yayarak yapan kadınlar kursa katılabilmektedir. Zeynep (29) “Zorluklar var, biraz çocuklarla zorluklar, hani okula gitmeler, ödevler filan oli ya biraz buradan yorgun gittiğim zaman biraz bunlardan zorluklar oli onun hariç hayır zorluklar olmi” diyerek hanedeki “işlerini” yaparken zorlukla karşılaşsa da kursa gitmenin hayatındaki önemini ima etmektedir. Zeynep gibi görüşülen çoğu göçmen kadın kursiyer, ev içi sorumluluklarının yanı sıra günün üç dört saatini kursta geçirmenin kendilerini fiziksel olarak yorsa da psikolojik açıdan daha iyi hissetmelerini sağladığını ifade etmektedir.

Yine bu işleri ben yapıyorum ama planlayarak yapıyorum, mesela sabah biraz yapıyorum akşam biraz yapıyorum, buraya geldiğimde evde işim kalmamış oluyor, eve döndüğümde işim yapılmış, yemeğim yapılmış oluyor çünkü akşamdan yapıyorum bu yüzden eve dönünce rahat oluyorum. Biraz yorulmuş oluyorum ama mutlu ediyor beni buraya gelmek. (Evin, 42, evli, lise, 4 çocuk).

Sabah erkenden yemeğimi yapıyorum, bulaşık temizlik yapıyorum ki aniden eve gelen olursa evim temiz olsun. Çok yoruluyorum ama yine de geliyorum, dün gece hoca şaka yaptı yarın kurs yok dedi çok üzüldüm çünkü kursa gelmeyi çok seviyorum. (Rabia, 31, evli, ilkokul, 5 çocuk).

Kadınların sadece ev işlerini değil, hane üyelerinin bakım ve ilgi gibi ihtiyaçlarını da ihmal etmemeleri beklenmektedir. Örneğin Şehed (26), çocuklara olan ilgisinin dahi eşi tarafından denetlendiğini söylemektedir.

(...) mesela eşim çocuklara ne kadar ilgi gösterdiğimi görmek ister ben de buna dikkat ederim yani mesela bakar çocuklara karşı iyi davranım mı mesela daha kötü müyüm mesela bazen benle kendin kavga ettiğimiz zaman bana sen üvey anne gibisin, ben diyorum yok çocuğuna terbiye ver işte küfür etmesin, şunu bunu demesin, sadece şiddet değil yani şiddete de gerek yok yani azarlamak bile yeterli olabilir yani. (...) (Şehed, 26, evli, ilkokul, 2 çocuk).

Evli olmayan kadınlar ise evli kadınlar gibi hane içi işlerden birinci derecede sorumlu tutulmadıkları için daha rahat olduklarını ifade etmektedirler. “Ben gidene kadar annem yapıyor eğer iş kalmışsa ben yapıyorum” diyen Atiye (19) gibi İsrâ (21) ve Ayşe (19) de ev işlerinden asıl sorumlunun annesi olduğunu ima etmektedir. Kendileri kurstayken ev işlerini annelerinin üstlendiğini, eve döndüklerinde ise kalan işlere yardımcı olduklarını belirtmişlerdir. Nitekim evli olmayan kadınlar genellikle anneleri ile yaşayan ve bu süreçte annelerinin yanında gelecekte kendi evlerini idame ettirme becerilerini kazanan bireyler konumundadırlar (Lüküslü & Çelik, 2008, s. 101; Mumcu, 2023, s. 92).

Kadınlara evdeki işleri nasıl organize ettikleri sorulduğunda görüşülen kadınlar ev işleri ve çocuk bakımının kendi sorumluluklarında olduğunu ve kursa gelerek bu sorumluluklarını “ihmal” etmeyecekleri

bir şekilde organize etmeleri gerektiğini söylemektedir. Kadınlar, kendilerinin sorumluluğu sayılan her türlü ev içi emeği itirazsız kabul edip bunun karşılığında kursa katılabilmektedir. Kandiyoti'nin "ataerkil pazarlık" (2013) kavramıyla işaret ettiği bu ilişkilerde kadınlar toplumsal cinsiyet rollerini layıkıyla yerine getirerek, buldukları eşitsiz ilişkilerde bazı kazanımlar elde etmek için müzakere etmektedir. Erkek egemen ilişkilerin belirleyici olduğu hanelerde de meslek kurslarına gitmek isteyen kadınlar bunu gerçekleştirebilmek için çeşitli "ataerkil pazarlıklar" yapmak durumunda kalmaktadırlar.

Evin Dışına Çıkmak: Psikolojik İyi Olma ve Sosyalleşme

Görüşülen kadınlara neden kurslara katılmak istedikleri sorulduğunda, meslek sahibi olmak ve çalışmak dışında evden uzaklaşp "hava almak", sosyalleşmek, hobi edinmek ve en önemlisi gelecekte ortaya çıkacak risklere karşı gelir getirici bir meslek edinmek olarak motivasyonlarını ifade etmişlerdir.

Özellikle hanelerdeki erkekler tarafından kadınların kurslara katılımı çoğunlukla bir meslek edinme ya da ekonomik gelir elde etme aracı olarak değil, daha çok zaman geçirmeye yönelik bir hobi faaliyeti olarak görüldüğü ima edilmiştir. Örneğin Şehed (26), "Eşim diyor para sıkıntısı için çalışma, gitme kursa... yok eğer benim hayalim öğrenmek istiyorum diyorsan git yoksa para kazanmak benim işim, onu sen düşünme diyor" şeklinde ifade etmektedir. Nitekim Suriye toplumu üzerine yapılan benzer çalışmalarda da geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak ancak erkek eve bakamayacak durumdaysa kadının çalışmasının kabul edilebilirliğine işaret etmektedir. Kadınların özel alanda kalması, sadece erkeklerin ve ailenin ihtiyaçlarını ücretsiz bir şekilde karşıladıkları anlamına gelmemekte aynı zamanda erkeklerin iş gücü piyasasındaki ayrıcalıklı konum elde etmesini de sağlamaktadır (Acar Savran, 2013, s. 44). Erkekler, sahip oldukları ayrıcalıklı konumun sarsılmasından duydukları endişe nedeniyle kadınların çalışma yaşamına katılmalarını çoğunlukla istememektedirler. Erkek egemen toplumsal yapılarda, kadının kamusal alanda görünür hale gelmesi, güçlenme olasılığını artırarak erkek denetimini zayıflatabileceği için istenmeyen bir durum olarak değerlendirilmektedir (Cankurtaran & Albayrak, 2019, s. 75). Nitekim katılımcılara ücretli bir işte para kazanmaları durumunda evdeki ilişkilerinin etkilenip etkilenmeyeceği sorulduğunda verilen cevaplar toplumsal cinsiyet rollerinin değişme ihtimaline işaret etmektedir. Başka bir deyişle, kadının ekonomik özgürlüğü, dengeleri alt üst edebilir. Evli ve iki çocuklu Şehed bu durumu şöyle özetliyor:

Eşimle [olan ilişki] etkiler mi bilmiyorum şimdi ama bana diyor ki sen para için gidiyorsan gitme diyor, bir anda şunu düşünmüyor değil, ben onu hissediyorum onu seziyorum, ya hanımın eli para tutarsa acaba baş kaldırır mı kendime giricim çıkıcım [y.n. izin alamadan dışarı çıkmaktan bahsediyor] işte bir şeyler der mi, aklımdan geçiyor onu hissediyorum kendinden ama kendi söylemiyor, amma ne kadar olsa anlarsın. (Şehed, 26, evli, ilkokul, 2 çocuk).

Kadınların kurslara katılma nedenlerinin başında, psikolojik olarak rahatlama ve sosyalleşme ihtiyacı gelmektedir. Görüşmelerde kadınlar, kursların kendilerine ev dışına çıkma, yeni arkadaşlıklar kurma ve stres atma fırsatı sunduğunu vurgulamışlardır. Çoğu katılımcı, evden yalnızca kursa gitmek için izin alabildiklerini, günlük yaşamlarının büyük kısmını izole biçimde geçirdiklerini ifade etmiştir. Örneğin dört çocuklu Sara (32) kurs dışında hiçbir yere çıkmadığını, eşinin izin vermediğini belirtmiştir: "Bilmiyorum ama buraya izin veriyor. Telefon açıyor neredesin kursta mısın? Tamam. Ama başka yerde olsam kızar. Komşuya komaz." Üniversite mezunu, evli ve bir çocuklu Saliha (33) da kursa başlamadan önce hep evde olduğunu ve arkadaşı olmadığını belirtmiştir: "Arkadaş edindim, gidip gelmeye başladım, eskiden hep evdeydim ama şimdi arkadaşlarım oldu ve iyi anlamda değişti. Psikolojime iyi geldi, yeni insanlar tanıyorum, evden çıkıyorum".

Zaten psikolojim biraz bozdu, annem de gidince iyice bozuldu ama buraya gelince psikolojim biraz düzeldi. Değişim iyi oldu, eskiden hayatımız sıkıcıydı hep aynıydı gidip gelmemiz iyi oldu en azından değişim oldu. Hayatımıza bir renk kattı. Stresimizi atıyoruz, zaman geçiriyoruz, kafamızda bir şey kuramıyoruz çünkü yaptığımız işe dalıyoruz geçiyor. (Rahime, 41, bekar, ilkokul).

Görüşülen Suriyeli kadınların hemen hepsi kurslara katılmanın kendilerini iyi hissettirdiğini, streslerini azalttığını ve psikolojik olarak güçlenmelerine katkı sağladığını belirtmektedirler. Nitekim kurslara katılımın kadınların ruhsal durumlarını olumlu etkilediği ve aile içi ilişkilere de yansdığı görülmektedir. Katılımcılar, kurs sayesinde moral ve motivasyonlarının arttığını, evde daha huzurlu ve güler yüzlü olduklarını, bunun da eşleri ve çocuklarıyla ilişkilerini olumlu yönde değiştirdiğini belirtmektedirler.

Kendimle de çok değişiklik oldu mesela ben çok sıkıntılıydım yani buraya gelip bir arkadaşla konuşuyorsun, derdini söylüyorsun, gülüyorsun, söylüyorsun iyi oluyor. Eşimle de değişiklik oldu mesela eşim gelirdi ben ev işlerinden bunalmışım, ev çocuk illa bunalma oluyor ama şimdi gittiğimde sen de çıkmışsın moralin bozuk değil, güler yüz var nasıl desem içim değişiklik oluyor ve bu iyi oluyor. (Hatice, 30, evli, ilkokul, 3 çocuk).

Öncelikle buraya geliyorum diye evden çıkıyorum ve kafam dağılmış oluyor, çocuklarım burada kursa gidiyorlar, biri 10 yaşında resim kursuna gidiyor biri dört yaşında kreş bölümüne veriyorum. Ben burada yeni şeyler yapmayı öğreniyorum, bizi çeşitli etkinliklere götürüyorlar, kongre merkezinde bir etkinliğe götürdüler, ücretsiz oluyor. Hem bir şeyler öğrenmemi sağlıyor hem de psikolojime iyi geldi, burada mutlu oluyorum. Eşim de buraya gelmemi istiyor, biliyor ki ben zamanımı boşa geçirmek istemiyorum, bir de evde olursam ev işi, birileri gidip gelecek en iyisi kursa git daha iyi diyor. Bana diyor kursa gidince mutlu

oluyorsun, moralin yerinde oluyor, eskiden bütün gün ev işi, başka bir şey yoktu, düşünüp sıkılırdım çünkü kendim için yapacağım bir şey yoktu, gideceğim ve mutlu olacağım bir yer yoktu, eve geldiğinde benim moralim bozuk, sıkılmış buluyordu beni ama şimdi gelince bakıyor kendime bir şey yapmışım, mutluyum o da mutlu oluyor. (Evin, 42, evli, lise, çocuk).

Sosyal destekler zorunlu göçün yol açtığı travmalarla baş etmede, toplumsal uyumun kolaylaşmasında ve bireyin kendini değerli hissetmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Cankurtaran & Albayrak, 2019; Tuzcu & Ilgaz, 2015). Kadınların kurs ortamında benzer deneyimleri paylaşan kadınlarla bir arada olması da aidiyet ve dayanışma duygularını güçlendirdiği söylenebilir. Sonuç olarak, meslek edindirme kursları yalnızca beceri kazandırma alanı değil, aynı zamanda Suriyeli zorunlu göçmen kadınların ataerkil toplumsal ilişkileri aşarak psikolojik iyileşme, sosyalleşme ve dayanışma yoluyla güçlenmelerini destekleyen bir sosyal mekân ve etkinlik işlevi de görmektedir. Her ne kadar kurslara katılan kadınlar doğrudan istihdama katılmasa da bir meslek bilgisine sahip olmak özgüvenlerini artırmakta ve geleceğe dönük endişelerini de azaltmaktadır.

Belirsiz Bir Gelecekte Güvence Arayışı

Ekonomik açıdan erkeklere bağımlı konumda bulunan kadınlar, geleceğe dair kendilerini güvende hissetmemektedirler. Kadınların çoğu kuaförlük gibi kurslara giderek ileride çalışmak zorunda kalmaları halinde bir meslekleri olsun istemektedirler. Kadınlar bir meslek edinerek geleceğe dair korkularını yenmek ve kendilerini güvence altına almayı planlamaktadırlar. Hiç kuşkusuz savaşın yıkıcı etkilerini yaşamış olmaları, göç ettikleri ülkede yalnızca geçici bir hukuki statüye sahip olmaları ve ekonomik bağımlılığın sürmesi, kadınların geleceğe dair güvensiz hissetmelerine etki etmektedir. Nitekim geçici koruma statüsünden kaynaklı olarak genel olarak Suriyeli nüfusu kendini güvende hissetmemekte, formel istihdama erişimleri kısıtlanmakta ve toplumsal olarak dışlanmaktadır (Şimşek, 2017, s. 15). Bunlara ilaveten, geleceğin kadınlar için güven açısından belirsiz olmasının toplumsal cinsiyete dayalı sebepleri de vardır. Toplumsal cinsiyet temelli bu durumun ardında, savaşta eşlerini kaybeden kadınların fazlalığı ve Suriye toplumunda çok eşliliğin halen yaygın biçimde sürdürülmesi gibi etkenler (AFAD, 2014; Cankurtaran & Albayrak, 2019) bulunmaktadır. Nitekim araştırma kapsamında görüşülen Suriyeli göçmen kadınlardan biri, eşinin başka bir kadınla evlenerek kendisini ve çocuklarını terk ettiğini; bir diğeri ise eşinin ikinci bir evlilik yapmasına rağmen her iki eşle ayrı evlerde yaşamını sürdürdüğünü belirtmiştir. Başka bir katılımcı, eşinin kendisini ve çocuklarını terk etmesi nedeniyle anne ve babasıyla birlikte yaşadığını ifade etmiştir. Evli olmadığını belirten bir diğer kadın ise boşandığını ve anne babasıyla yaşadığını ifade etmektedir. Özetle, görüşülen evli 13 kadından dördü terk edilme ya da çökeşliliğe zorlandıklarını söylemektedir. Dolayısıyla kadınların eşleri tarafından terk edilme korkuları benzer pratiklere dayanmakta ve güvensizlik riskinin yaygın olduğunu göstermektedir. Geleceğe dair güvensizliklerinin temelinde savaş deneyimi, geçici koruma statüsü, eş kaybı ve çok eşlilik gibi nedenler yatmaktadır. Birçok kadın, eşlerinin kendilerini terk etmesi veya ölmeleri durumunda çocuklarına bakabilmek için meslek edinmek istemektedir.

Kadınların büyük çoğunluğu kuaförlük kursunu, ileride çalışmak zorunda kalmaları halinde bir meslek sahibi olmak ve ekonomik güvence elde etmek için tercih etmektedir. Kuaförlük kursuna katılan iki çocuklu ve evli Rukiye (24), kursta edindiği becerilerin bugün olmasa bile ileride işe yarayacağını belirtmiştir:

Bu mesleği sevdim diye geldim bunu öğrenmeye ve lazım oluyor bize nasıl? İlerde ne olacak ne olmayacak daha belli değil ama nereye gidersek bu meslek elimizde iyi bir şey, hem para yerine hem iyi bir şey, ben seviyorum yani, severek yapıyorum bunu. Çocuklarım için de iyi, ilerde ne olur bilmiyoruz, şimdi eşim var çalışıyor ama ilerde ne olur bilmiyoruz, ben ileri için hep düşünürüm. Hayatta her şey koca değil yani koca parası değil senin de bişey olmalı, mesela bir gün kavga ettiniz diyelim o bıraktı ya da eşin öldü dilelim, Allah etmesin, sen ne yapacaksın, çocuklarınla ne yapacaksın, bir şey elinde bir mesleğin bir şey yoksa ne yapacaksın?(Rukiye, 24, evli, ortaokul, 2 çocuk).

Görüşülen kadınlar edindikleri mesleki bilgi ile ya kendilerine ait işyeri açmak ya da evden çalışmak istediklerini belirtmişlerdir. İki durumda da kontrol kendilerinde olmaktadır çünkü kadınlar erkeklerin olabileceği bir ortamda çalışmaya sıcak bakmamaktadırlar. Karma cinsiyetin olduğu işyerlerinde çalışma koşulları da kurslara katılan kadınların istihdama katılımını engelleyen bir sebep olarak değerlendirilebilir. Hem kendileri tercih etmediklerini hem de hane halkı erkeklerin buna izin vermeyeceğini belirtmişlerdir. Rimes ve Rabia da ileride “muhtaç” ya da “mecbur” kalmaları durumunda çocuklarının bakım ve geçimini üstlenebilecek bir meslek edinmek istediklerini ifade etmektedirler. Kadınların çalışma fikrini ancak eşlerinin bulunmadığı ya da aile geçimini sağlayamayacak durumda oldukları koşullarda gündeme getirdikleri görülmektedir. Görüşülen kadınlar, edindikleri mesleki becerilerle ya kendi işyerlerini açmayı ya da ev ortamında üretim yaparak gelir elde etmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Her iki durumda da çalışma koşullarının kendi denetimlerinde olmasını önemsedikleri, özellikle erkeklerle aynı ortamda bulunacakları işlerde çalışmaya sıcak bakmadıkları anlaşılmaktadır. Karma cinsiyetli iş ortamları, hem kadınların kendi tercihleri hem de hane halkı erkeklerin izin vermemesi nedeniyle, istihdama katılımı sınırlayan bir etken olarak ortaya çıkmaktadır.

Fark olur bence, mesela şiddet uyguluyor şey ediyor, paran olduğu zaman kendini daha güçlü hissedersin, mesela kendi kendime bakabiliyorum, kendi kendime geçinebiliyorum, mesela ilerde bu adamı

biraktığım zaman çalışırım, kendi kiramı kendim öderim, kendi çocuğuma mesela kendim bakabilirim, ama çalışmayan hiçbir şey etmeyen kadın evde sanki çalışmam edemem, kiramı geçindiremem gibi, o erkek işi gibi içinde korkular olur yani, ona boyun eğip onun lafından çıkmazsın yani. Onun için çoğuları hanımlarına siz evde oturun işte biz çalışır biz getiriyik gibisinden oluyor yani, yoksa mesela çoğu kadın var çalışmak istiyor yani, daima evde otur otur sıkılıyor, diyor ben de gideyim çalışayım bişey edeyim ama ona erkekler fazla razı olmuyorlar yani, çok çıkıp gelen kadın işte her şey olabilir, bu dışarı çıkıyor nereye gidip geliyor mesela onu takip etmiyorsun ki bilesin nereye gidip geli. Aslında o kendi yaptığını kadın çıkınca o da yapar sanır, yoksa bilmiyor aslında kadın kendi çocuklarına bakmak istediği için, kendi mesleğini yapmak istediği için çıktığına, ya onların aklına her düşünce gelir. Ama Allah'tan benim böyle bir sıkıntım yok. (Şehed, 26, evli, ilkokul, 2 çocuk).

Kadınlar çalışmayı çoğunlukla bir “mecburiyet” olarak görseler de ekonomik bağımsızlığın şiddete karşı direnci artırdığını ve saygı kazandırdığını ifade etmektedirler. Görüşmelerde, ekonomik gücü olmayan kadının ev içinde ezildiği, kendi parasını kazanan kadının ise özgüven ve saygınlık kazandığı vurgulanmıştır.

Kadınların iş yaşamına katılımını engelleyen temel etkenler arasında toplumsal cinsiyet rolleri, çocuk bakımı, erkeklerin izin vermemesi ve karma ortamlarda çalışmak istememeleri yer almaktadır. Bu nedenle çoğu kadın kendi işini kurmayı ya da evden çalışmayı tercih etmektedir. Evli kadınlar çalışma isteğini aile sorumluluklarıyla dengelemeye çalışırken evli olmayan kadınlar ise daha bağımsız planlar yapabilmektedir. Görüşmeler, kadınların ekonomik olarak güçlenmelerinin ev içindeki karar alma süreçlerine katılımlarını artırdığını, kendilerine ve haklarına dair farkındalık kazandırdığını göstermektedir.

Suriyeli kadınlar açısından kurslara katılım, sosyoekonomik olarak otonom hale gelme ihtimalinin yanı sıra ataerkil normların dışına çıkma, sosyal etkileşim, kendini geliştirme ve dönüştürme potansiyelini de içermektedir. Kurslar, kadınların yalnızca mesleki beceri değil, aynı zamanda Türkçe öğrenme, kendini ifade etme ve sosyal çevre edinme açısından da güçlenmelerine katkı sağlamaktadır. Özetle, meslek kursları göçmen kadınlar için hem ekonomik hem sosyal anlamda bir güçlenme aracı işlevi görmektedir; kadınlar bu yolla hem geleceğe dair korkularını azaltmakta hem de ataerkil yapıya karşı müzakere alanı kazanmaktadır.

IV. SONUÇ

Bu araştırma kapsamında Gaziantep'te meslek edindirme kurslarına katılan Suriyeli kadınların kurs deneyimlerinin gündelik yaşamlarına ve güçlenmelerine etkisi incelenmektedir. Göçmenlik statüsüne ek olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden dolayı kadınlar göç ettikleri toplumda sosyal ve ekonomik dezavantajlar yaşamaktadır. Eğitim ve istihdam olanaklarından sınırlı biçimde yararlanabilmeleri, toplumsal cinsiyete dayalı roller ve sorumluluklar göçmen kadınların önündeki en temel engellerdendir. Bu çalışma Gaziantep'te Suriyeli nüfusun yoğun olduğu iki ilçede, zorunlu göçmen kadınların kurslara katılım deneyimine odaklanmaktadır.

Toplam 20 kadın ve 6 meslek kursu yöneticisi ile yapılan araştırmanın bulguları, kursların koşullarının kadınların yararlanabileceği şekilde tasarlanmasının önemine işaret etmektedir. Kreş veya çocuk bakımı gibi destekleri olan kurslar hem evli ve çocuklu hem de bekar ve dul kadınlar tarafından tercih edilmektedir. Kurslar çoğunlukla “kadın işi” olarak tanımlanan kuaförlük, dikiş-nakış ve el sanatları gibi branşlarda açılmakta; dolayısıyla bu kursların kadınların ücretli istihdama katkısı sınırlı kalmaktadır (Atay, 2021; Üngören, 2023). Toplumsal cinsiyete dayalı meslek odaklı bu kurslar aynı zamanda meslek eğitim kurslarının toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretmesine ve kadınların ekonomik güçlenme potansiyelinin sınırlanmasına yol açmaktadır (Cılızoğlu, 2023).

Kurslara katılım motivasyonu genellikle kadınların sosyalleşme, kendini geliştirme ve ev dışına çıkma ihtiyacından kaynaklanmakta, ekonomik bağımsızlık ikinci planda kalmaktadır. Evli kadınlar geleneksel ev içi rolleri nedeniyle istihdama katılımında bekâr kadınlara göre daha fazla engelle karşılaşmaktadır. Buna karşın özellikle Suriye'de hiç çalışma deneyimi olmayan kadınlar, göç sonrası dönemde meslek edinme ve gelir elde etme yönünde güçlü bir istek göstermektedir. Bu durum, göçün kadınların toplumsal rollerinde dönüşüm yaratma potansiyelini göstermektedir.

Araştırmanın bir diğer önemli bulgusu, göçmenlik ve kadınlıktan kaynaklı gelecekteki riskleri azaltmak için kadınlar bu kursları bağımsız bir gelir elde etme aracı olarak görmektedirler. Toplumsal cinsiyete dayalı riskler arasında eşleri tarafından terk edilme ya da eşlerinin ölmesi de yer almaktadır.

Suriyeli kadınların kurslara katılımının psikolojik ve sosyal yönden güçlenmelerine katkı sağladığını ortaya koymuştur. Kadınlar kurslar sayesinde sosyal ağlar kurmakta, dayanışma geliştirmekte ve kendilerini “yararlı” hissetmektedir. Bazı kadınlar, kurslara katılmakla birlikte ataerkil normlarla “pazarlık” ederek ev dışına çıkma hakkı kazanmakta ve ekonomik bağımsızlık yönünde küçük ama anlamlı adımlar atmaktadır (Kandiyoti, 2013).

Sonuç olarak, Suriyeli kadınların meslek kurslarına ilgisi yalnızca ekonomik gereklilikle açıklanamaz. Bu kurslar kadınlara sosyalleşme, dayanışma ve öz güven kazanma fırsatı sunmakta; toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine rağmen gelecekte kendi ayakları üzerinde durabilme cesareti kazandırmaktadır. Ancak kursların kadın istihdamına etkili biçimde katkı sağlayabilmesi için; toplumsal cinsiyete hassas kursların ve desteklerin içeriklerin dönüştürülmesi, Suriyeli kadınların ev içi konumlarını hesaba katan desteklerin

yaratılması, yerel işgücü piyasasında farklı göçmen kadınlara uygun istihdam alanlarının açılması, kreş ve bakım hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir. Çoğu göçmen kadının kamusal alanla bazen tek ilişkili olduğu yer olan bu kurslar, sadece bir sosyalleşme mekânı değil aynı zamanda göçmen kadınların ekonomik ve toplumsal güçlenmesini destekleyen alanlar haline getirilmelidir.

BEYANLAR

Teşekkür: Bu çalışma sürecinde bana rehberlik eden ve desteklerini esirgemeyen Kadın ve Toplum Dergisi editörlerinden Emel Coşkun'a çok teşekkür ediyorum.

Yazar Katkıları: Çalışmanın tüm bölümleri yazar tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı: Yazar herhangi bir çıkar çatışması bulunmadığını beyan eder.

Telif Hakkı Bildirimi: Bu dergide yayımlanan çalışmaların telif hakkı yazarlara aittir. Çalışmalar, uygun atıf yapılmak kaydıyla ticari olmayan amaçlarla paylaşım ve uyarlamaya izin veren CC BY-NC 4.0 lisansı kapsamında yayımlanır.

Finansman ve Destek: Bu araştırma herhangi bir dış finansman almamıştır.

Etik Onay ve Katılımcı Rızası: Çalışma için etik izin Gaziantep Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan alınmıştır.

İntihal Beyanı: Bu makale intihal açısından taranmış olup herhangi bir intihal tespit edilmemiştir.

Veri ve Materyal Erişilebilirliği: Bu çalışma için veri paylaşımı uygulanabilir değildir.

Yapay Zekâ Araçlarının Kullanımı (Use of AI Tools): Yazar bu makalenin hazırlanmasında herhangi bir Yapay Zekâ (YZ) aracı kullanmadığını beyan eder.

KAYNAKLAR

Acar Savran, G. (2013). *Beden, emek, tarih: Diyalektik bir feminizm için*. Kanat Kitap.

Alvanoğlu, S. & Ateş, H. (2020). Yerel yönetimlerin mültecilere yönelik yenilikçi uygulamaları: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi örneği. *Tesam Akademi Dergisi*, 7(2), 375–400.

Atay, S. (2021). *Türkiye'de istihdam politikaları kapsamında meslek edindirme kursları: Eskişehir örneği* (Yayımlanmış yüksek lisans tezi) Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aygül, H. H. & Kaba, E. M. (2019). Suriyeli kadınların işgücüne katılımı ve deneyimleri. *Turkish Studies-Social Sciences*, 14(4), 1255–1275.

Barutçu, A. (2020). (Pro) feminist araştırmalarda erkekler arası güç ilişkileri, yöntemsel soru(n)lar ve defansta duran ben. E. Erdoğan & N. Gündoğdu (Eds.). *Türkiye'de feminist yöntem* (1. baskı, ss. 147–178). Metis Yayınları.

Bayır, K. D., & Aksu, F. (2020). Açık kapı politikasından güvenlik tehdidine: Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar olgusu. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 324–356.

Buz, S. (2006). *Kadın ve göç ilişkisi: Sığınan ve sığınmacı kadınlar örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.

Cankurtaran, Ö., & Albayrak, H. (2019). *Suriye'den Türkiye'ye kadın olmak*. Ş. Bahar Özvarış & T. Erdost (Eds.), Merdiven Yayın.

Cılızoğlu, M. D. (2023). Kadın kooperatifleri Suriyeli mülteci kadınların güçlendirilmesi için bir çözüm olabilir mi? *International Journal of Human Mobility*, özel sayı: Göç araştırmalarında yeni tartışmalar/gözden kaçanlar, 56–73.

Coşkun, E., & Eski, B. (2019). *Erkek şiddetinden kaçarken...* SAV Yayınları.

Coşkun, E., & Yılmaz, Ç. (2018). Sığınmacıların toplumsal uyum sorunları ve sosyal hizmetlere erişimi: Düzce uydu kent örneği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 269–305.

Coşkun, E. (2016). Türkiye'nin göç rejiminde toplumsal cinsiyet faktörü: Ugandalı göçmen kadınlar örneği. *Fe Dergi: Feminist Eleştiri*, 8(1), 91–104.

- Danış, D., & Dikmen, H. (2022). Türkiye’de göçmen ve mülteci entegrasyonu: Politikalar, uygulamalar ve zorluklar. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Türkiye’nin Göç Siyaseti Özel Sayısı*, 21(Özel Sayı), 24–45.
- Dedeoğlu, S., & Şahankaya Adar, A. (2023). Türkiye’de kadın kooperatiflerinin kadınların güçlenmesine etkisi. *Fe Dergi*, 15(2), 8–49.
- Demir, A. O., & Maiz, M. (2016). Türkiye’deki Suriyeli kadınlar: Sosyoekonomik ve hukuki sorunlar. *Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM)*.
- Doğangün, G., & Özgür Keysan, A. (2022). Göçün Suriyeli kadınların toplumsal cinsiyet pratikleri üzerindeki etkisi: İmkanlar ve zorluklar. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 77(1), 125–150.
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları*. CEİD Yayınları.
- Freedman, J. (2016) Sexual and gender-based violence against refugee women: A hidden aspect of the refugee crisis. *Reproductive Health Matters*. 24(47), 18–26.
- Gaziantep Büyükşehir Belediyesi. (2025). *Gaziantep Büyükşehir Belediyesi stratejik planı 2025–2029*. <https://www.gaziantep.bel.tr/uploads/2025/01/stratejik-plan-baski-hali.pdf>
- Göç İdaresi Başkanlığı, (2024). <https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler>
- Gültekin, M. N., Yücebaş, M., Soyudoğan, M., Atasü Topçuoğlu, R., Doğanoglu, M., Kuzu, Ş. L., Gülhan, S. T., Aslan, A., İncetahtacı, N., Utanır, A., Aslan, Ç., Kaya, M., Karayakupoglu, H. C., Açıkgöz, Ü., & Özhazar, İ. (2021). *Gaziantep monitörü 2020: Uyum*. SABEV Yayınları.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2018). *2018 Türkiye nüfus ve sağlık araştırması: Suriyeli göçmen örnekleme ana raporu*. <https://www.birbes.com/wp-content/uploads/2020/03/2018-Türkiye-Nüfus-ve-Sağlık-Araştırması-Sonuçları-Suriyeli-Göçmen-Örnekleme-Ana-Raporu.pdf>
- Hatıplı, M., & Daşkiran, S. (2021). Etkileri ve sosyo-psikolojik boyutuyla göç. *Social Sciences Research Journal*, 10(3), 714–728.
- İlgar, M. Z., & Coşgun İlgar, S. (2015). Göç ve göçmenliğin psikolojik yansımaları (vatansız vatandaş olmak). *Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu* (ss. 159–177). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi. <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12436/1436>
- İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER). (2014). *Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın sığınmacılar raporu*. <http://madde14.org/images/f/f8/MazlumDerSuriyeliKadin2014.pdf>.
- Kandiyoti, D. (2013). *Cariyeler, bacılar, yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal dönüşümler*. Metis Yayınları.
- Karakaya, H. (2019). Savaş ve göç sürecinde Suriyeli kadınlar. *Turkish Studies – Social Sciences*, 5(14), 2275–2290.
- Kaya, A., Akkaya, A., Baysan, Y., Coşkun, Ç., Dazkır Erdenoğlu, B., Porsnok, N., Malcı Tümer, S., & Yalçın, Ö. (2020). *Türkiye’de Suriyeli göçü ve belediye deneyimleri: Kitleli göçler, yerel yanıtlar*. (RESLOG – Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi No. 10).
- Körükmez, L., Karakılıç, İ. Z., & Danış, D. (2020). *Mecburiyet, müzakere, değişim: Suriyeli kadınların çalışma deneyimleri ve toplumsal cinsiyet ilişkileri* (GAR Kitap Serisi No. 2). Göç Araştırmaları Derneği.
- Körükmez, L., Danış, D., & Karakılıç, İ. Z. (2022). Zorunlu göç bağlamında Suriyeli kadınların ücretli iş gücüne katılımında toplumsal cinsiyet müzakeresi. *Alternatif Politika*, 14(2), 201–228.
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. Bağlam Yayıncılık.
- Lüküslü, G. D. & Çelik, K. (2008). Sessiz ve görünmez, “genç” ve “kadın”: Ev kızı. *Toplum ve Bilim* 112, 101–118.
- Mülteciler Derneği. (2024). *Türkiye’deki Suriyeli sayısı – Haziran 2024*. <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-haziran-2024/>

- Mumcu, N. (2023). Kadın, işçi, genç: Kadın işçilerin hayat hikâyelerinde gençlik dönemi. *Fe Dergi*, 15(2), 84-119.
- Oakley, A. (1972). *Sex, gender and society*. Temple Smith.
- Özbey, K. (2022). Açık kapı politikasından sınır duvarı projesine: Türkiye'nin sınır politikasının dönüşümü. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(43), 709-741.
- Özgür Keysan, A., & Şentürk, B. (2021). Philanthropists, pprofessionals and feminists: Refugee NGOs and the empowerment of Syrian women in Gaziantep, Turkey. *International Migration*, 59, 143-164. <https://doi.org/10.1111/imig.12728>
- Öztoraman Adıgüzel, S., & Tanyaş, B. (2020). Suriyeli mülteci kadınların göç deneyimleri: Zorunlu göç, gündelik yaşam ve uyum üzerine nitel bir çalışma. *Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 173-210.
- Şahankaya Adar, A. (2018). Türkiye'de yeni prekarya Suriyeli işgücü mü? *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1, 13-36.
- Şimşek, D. (2017). Göç politikaları ve insan güvenliği: Türkiye'deki Suriyeliler örneği. *Toplum ve Bilim*, 140, 11-26.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2017). *Türkiye'deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması*. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2014). *Türkiye'deki Suriyeli kadınlar raporu*. <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>
- T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı. (2024). *Yabancıların çalışma izinleri – Resmî İstatistik Programı*. <https://www.csgeb.gov.tr/%C4%B1statistikler/calisma-hayati-%C4%B1statistikleri/resmi-%C4%B1statistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>
- Toksöz, G. (2022). Göç ve refah rejimlerinin toplumsal cinsiyet üzerindeki etkileri: Türkiye'de göçmen kadın işçiler. E. Coşkun, E. Kaşka, & L. Williams (Eds.), *Göçmen ve mülteci kadınlar: Türkiye'de araştırma, politika ve uygulamada toplumsal cinsiyet farkındalığı* (1. baskı, ss. 74-94) içinde. Bağlam Yayınları.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Kamu Denetçiliği Kurumu. (2018). *Türkiye'deki Suriyeliler özel rapor*. https://paylasim.ombudsman.gov.tr/dokuman/documentuploads/suriye_rapor/ozel_rapor.pdf
- Tuzcu, A. ve Ilgaz, A. (2015). Göçün kadın ruh sağlığı üzerine etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7(1), 56-67.
- Uçar, C. (2020). Gaziantep parça başı emek piyasasının Suriyeli kadınları: Emek, zorunlu göç ve şiddet. K. Biehl & D. Danış (Eds.), *Toplumsal cinsiyet perspektifinden Türkiye'de göç araştırmaları* (ss. 38-55). SU Gender & Göç Araştırmaları Derneği.
- Utar, S. (2024). Türkiye'nin sığınmacılara yönelik uyum politikalarındaki toplumsal cinsiyet körlüğünün Ankara'da yaşayan Suriyeli kadınların deneyimleri üzerinden analizi. *Fe Dergi*, 16(2), 355-393.
- Üngören, M. (2023). *Meslek edindirme kurslarının kadın girişimciliği üzerindeki etkileri: SAMEK örneği*. (Basılmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ünlütürk Ulutaş, Ç., & Akbaş, S. (2020). Ötekilerin ötekisi: Denizli işgücü piyasasında Suriyeli kadınlar. Ç. Ünlütürk Ulutaş (Ed.), *Feminist sosyal politika: Bakım, emek, göç* (1. baskı, ss. 281-308). Notabene Yayınları.
- Yalçın, Ö., & Birbilen, M. E. (2020). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi: Kültürlerarası kent. A. Kaya (Ed.), *Türkiye'de Suriyeli göçü ve belediye deneyimleri: Kitleleşen göçler, yerel yanıtlar* (RESLOG – Yerel Yönetişim ve Göç Dizisi No. 10, ss. 27-36).
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.